

תענית יג

משנה. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור, אוכלין ושותין מבעוד יום, ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ונועלין את המרחצאות.

קושי: בשלמא כולהו - אית בהו תענוג: **רחיצה וסיכה ותשמיש המטה**, אבל **מלאכה** - צער הוא!
תירוץ 1: אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: אמר קרא **קראו עזרה אסרו זקנים** - כעצרת, מה עצרת אסור בעשיית מלאכה - אף תענית אסור בעשיית מלאכה.
דחייה: אי מה עצרת מאורתא - אף תענית נמי מאורתא!
תירוץ 2: אמר רבי זירא: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי ירמיה בר אבא: אמר קרא **אסרו זקנים**, דומיא דאסיפת זקנים, מה אסיפת זקנים ביום - אף צום נמי ביום.
קושי: ואימא מטיהרא?
תירוץ: אמר רב שישא בריה דרב אידי: מסייע ליה לרב הונא, דאמר מצפרא כינופיא.
הסבר התירוץ: היכי עבדי? - אמר אבבי: מצפרא עד פלגא דיומא מעיינין במילי דמתא, מכאן ואילך רבעא דיומא קרינן בספרא ואפטרותא, מכאן ואילך בעינן רחמי. שנאמר (נחמיה ט') **ויקומו על עמם ויקראו כספר תורת ה' אלהים ורעית היום ורעית מתאים ומתאים דה' אלהים**.
קושי על ההסבר: איפוך אנא!
תירוץ: לא סלקא דעתך, דכתיב (עזרא ט') **ואלי אסרו כל חורב כסברי אלהי ישראל על מעל האלה ואו'**, וכתיב (עזרא ט') **וכמנת הערב קמתי מתענית...** **ואפרשה כפי אל ה'.**

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא	כל שהוא משום אבל, כגון תשעה באב ואבל
כל שהוא משום תענוג, כגון תענית צבור	אסור בין בחמין בין בצונן
בחמין אסור, בצונן מותר	

חיזוק לדברי רב חסדא לגבי תענית ציבור: אמר רב אידי בר אבין: אף אנן נמי תנינא: **ונועלין את המרחצאות.**

קושי על החיזוק: אמר ליה אבבי: ואי בצונן אסור, סוכרין את הנהרות מבעי ליה למיתני?
תירוץ: אמר רב שישא בריה דרב אידי: אבא הכי קשיא ליה: מכדי תנן **אסור ברחיצה, ונועלין את המרחצאות** למה לוי? אלא לאו שמע מינה: בחמין - אסור, בצונן - מותר.
חיזוק לדברי רב חסדא לגבי תשעה באב ואבל: לימא מסייע ליה: **כל חייבי טבילות כדרכן, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.** במאי?

אילימא בחמין - טבילה בחמין מי איכא? שאובין נינהו!
אלא לאו - בצונן, וחייבי טבילות - אין, איניש אחרינא - לא.

דחיית החיזוק: אמר רב חנא בר קטינא: לא נצרכה אלא לחמי טבריא.
קושי על הדחייה: אי הכי, אימא סיפא: **אמר רבי חנינא סגן הכהנים: כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה פעם אחת בשנה.** ואי אמרת בצונן מותר - ירחץ בצונן!
תירוץ: מר רב פפא: באתרא דלא שכיח צונן.
קושי על רב חסדא בעניין תעניות ציבור שמותר לרחוץ בצונן: **כשאמרו אסור במלאכה - לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה - מותר.** וכשאמרו אסור בנעילת הסנדל - לא אמרו אלא בעיר, אבל בדרך - מותר. הא כיצד? יוצא לדרך - נועל, נכנס לעיר - חולץ. וכשאמרו אסור ברחיצה - לא אמרו אלא כל גופו, אבל פניו ידיו ורגליו - מותר. וכן אתה מוצא במנודה ובאבל. מאי לאו - אכולהו, ובמאי עסקינן?

אילימא בחמין - פניו ידיו ורגליו מי שרו?
והאמר רב ששת: אבל אסור להושיט אצבעו בחמין!
אלא לאו בצונן.

תירוץ: לא, לעולם בחמין. ודקא קשיא לך **וכן אתה מוצא במנודה ובאבל** - אשארא קאי.

קושי על רב חסדא בעניין אבל אסור לרחוץ בצונן: תא שמע, דאמר רבי אבא הכהן משום רבי יוסי הכהן: מעשה ומתו בניו של רבי יוסי בן רבי חנינא, ורחץ בצונן כל שבעה!
תירוץ: התם כשתכפוהו אבליו הוה. דתניא: **תכפוהו אבליו בזה אחר זה, הכביד שערו - מיקל בתעור, ומכבס כסותו במים.**

צמצום רב חסדא לדברי ברייתא זו : אמר רב חסדא : בתער - אבל לא במספרים, במים - ולא בנתר ולא בחול. (רק מותר בשינוי)

דעה מנוגדת לרב חסדא בעניין רחיצת אבל : אמר רבא : אבל מותר לרחוץ בצונן כל שבעה, מידי דהוה אבשרא וחמרא.

קושי : מיתבי אין הבוגרת רשאה לנוול את עצמה בימי אבל אביה. הא נערה - רשאה. מאי לאו - ברחיצה, ובמאי?

אילימא בחמץ, אין הבוגרת רשאה?
והאמר רב חסדא : אבל אסור להושיט אצבעו בחמץ!
אלא לאו - בצונן.

תירוץ : לא, אכיחול ופירכוס.

הוכחה לדעת רבא : לימא מסייע ליה, דאמר רבי אבא הכהן משום רבי יוסי הכהן : מעשה ומתו בניו של רבי יוסי בר חנינא, ורחץ בצונן כל שבעה!

דחיית ההוכחה : אמרי : התם בשתכפוהו אבליו זה אחר זה. דתניא : תכפוהו אבליו בזה אחר זה, הכביד שערו - מיקל בתער, ומכבס כסותו במים. אמר רב חסדא : בתער - אבל לא במספרים, במים - ולא בנתר ולא בחול ולא באהל.

גירסה אחרת של רבא ובכך הסוגיה :

דעת רבא : אבל אסור בצונן כל שבעה.

קושי : מאי שנא מבשר ויין?

תירוץ : התם לפכוחי פחדיה הוא דעביד.

הוכחה לדעתו : לימא מסייע ליה : אין הבוגרת רשאה לנוול עצמה, הא נערה - רשאה. במאי?

אילימא בחמץ אין הבוגרת רשאה,
והאמר רב חסדא : אבל אסור להושיט אצבעו בחמץ!
אלא לאו - בצונן

דחיית ההוכחה : לא, אכיחול ופירכוס.

מסקנה שיוצאת מההבנה הזאת בברייתא זו : אמר רב חסדא, זאת אומרת : אבל אסור

בתכבוסת כל שבעה.

פסיקת ההלכה בנושא (כרב חסדא וגירסה שנייה ברבא) : והלכתא : אבל אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין ובין בצונן כל שבעה. אבל פניו ידיו ורגליו, בחמין - אסור, בצונן - מותר. אבל לסוך - אפילו כל שהוא אסור. ואם לעבר את הזוהמא - מותר.

שאלה : צלותא דתעניתא היכי מדכרינן?

תשובה 1 : אדבריה רב יהודה לרב יצחק בריה, ודרש : יחיד שקיבל עליו תענית מתפלל של תענית, והיכן אומרה - בין גואל לרופא.

דחייה : מתקיף לה רב יצחק : וכי יחיד קובע ברכה לעצמו?

תשובה 2 : אלא אמר רב יצחק : בשומע תפלה, וכן אמר רב ששת : בשומע תפלה.

קושי : מיתבי : אין בין יחיד לצבור אלא שזה מתפלל שמונה עשרה וזה מתפלל תשע עשרה.

מאי יחיד ומאי צבור? אילימא יחיד - ממש, וצבור - שליח צבור, הני תשע עשרה? עשרין

וארבע הוו! אלא לאו הכי קאמר : אין בין יחיד דקבל עליו תענית יחיד, ליחיד שקבל עליו

תענית צבור, אלא שזה מתפלל שמונה עשרה וזה מתפלל תשע עשרה. שמע מינה : יחיד קובע

ברכה לעצמו!

תירוץ : לא, לעולם אימא לך שליח צבור. ודקא קשיא לך שליח צבור עשרין וארבע מצלי -

בשלש תעניות ראשונות, דליכא עשרים וארבע.

קושי : ולא? והא אין בין קתני ; אין בין שלש ראשונות לשלש אמצעיות אלא

שבאלו מותרין בעשיית מלאכה ובאלו אסורין בעשיית מלאכה, הא לעשרים וארבע -

זה וזה שוין!

תירוץ 1 : תנא ושייר.

דחיית התירוץ : מאי שייר דהאי שייר? ותו : והא אין בין קתני!

תירוץ 2 : אלא : תנא באיסורי קא מיירי, בתפלות לא מיירי.

תירוץ 3 : ואי בעית אימא : באמצעייתא נמי לא מצלי עשרים וארבע.

קושי על תירוץ 3 : ולא? והתניא : אין בין שלש שניות לשבע אחרונות אלא

שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות. הא לכל דבריהן - זה וזה שוין!

המשד הקושי : וכי תימא הכי נמי תנא ושייר - והא אין בין קתני!